

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om  
ändring av 1 § lagen om vissa stipendier och understöd åt författare  
och översättare**

**PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL**

I propositionen föreslås att lagen om vissa stipendier och understöd till författare och översättare ändras så att mottagare av stipendier och understöd kan vara även andra än inhemska författare och översättare. Förutsättningen för att få stipendier och understöd är att mottagaren skriver på finska, svenska eller

samiska och är eller har varit bosatt i Finland. Förslaget anknuter sig till avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtal). Avsikten är, att lagen skall träda i kraft samtidigt med EES-avtalet. Tidpunkten för ikraftträdelse skall fastställas genom förordning.

**MOTIVERING**

**1. Nuläget och de föreslagna ändringarna**

**1.1. Nuläget**

Lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare (236/61) trädde i kraft vid ingången av 1963. I lagen gjordes avsevärda ändringar från ingången av 1984, då till lagens tillämpningsområde fogades upphovsmän och översättare av facklitteratur.

Enligt lagen utdelas av statliga medel årligen stipendier och understöd till inhemska författare och översättare därför att böcker som de har skrivit eller översatt avgiftsfritt hålls tillgängliga på allmänna bibliotek. Det sammanlagda beloppet är 10 procent av de pengar som föregående kalenderår har använts för anskaffning av litteratur till de kommunala allmänna biblioteken.

Det sammanlagda beloppet stipendier i form av s.k. biblioteksersättningar var 1990 ca 17 miljoner mark, 1991 ca 18 miljoner mark. Beloppet för 1992 uppskattas till ca 17 miljoner mark. Inom skönlitteraturen utdelades 1991 stipendier åt 439 författare och 115 översättare

samt inom facklitteraturen åt 125 författare och 31 översättare. Understöd utdelades 1991 åt 156 mottagare inom skönlitteratur och 13 mottagare inom facklitteratur. Sammanlagt 880 personer tog 1991 emot stipendier och understöd enligt lagen.

Systemet med stipendier i form av biblioteksersättningar grundar sig i Finland inte på enskilda författares rätt att få ersättning för att deras verk lånas ut. Stipendierna och understöden delas ut på den grunden att deras böcker avgiftsfritt hålls tillgängliga på allmänna bibliotek. Grunden gäller hela författar- och översättarkåren och hela det allmänna biblioteksväsendet. Ingen har rätt att med stöd av lagen yrka på stipendier eller understöd utan de beviljas på ansökan och med hänsyn till litterära meriter och vid behov. Undervisningsministeriet delar årligen ut stipendierna och bistås av en stipendienämnd, som tillsätts för tre år i sänder.

På nämnda grunder kan även en sådan person få biblioteksersättningsstipendium vars skrivna eller översatta bok inte lånas ut vid ett allmänt bibliotek. Detta framgår av ordalydelsen i lagen ”på grund av att böcker som de

författat eller översatt tillhandahålls avgiftsfritt på allmänna bibliotek". Å andra sidan kan stipendium nekas en person vars verk utlånas i stor omfattning. Detta beror på stipendiernas natur och den prövning som hänger samman med utdelningen av dem.

Stipendierna och understöden delas enligt lagen ut åt "inhemska" författare och översättare. Inom sitt eget speciella område och med sina särskilda motiveringar har lagen stiftats för att stödja vår nationella kultur. Ändamålet med den är att befästa de litterära uttrycksformerna i vår kultur och samtidigt stärka vår egen kulturidentitet. Dessa syften är berättigade för kulturpolitiken i alla stater och språk-områden.

Stipendierna i form av biblioteksersättningar är den finländska litteraturens viktigaste stödform. Systemet med stipendier och understöd åt författare och översättare och som grundar sig på lag är en speciell stödform inom kulturen. Det hör till kulturförvaltningen vid undervisningsministeriet.

### 1.1.1. EES-avtalet

Avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtal) avses träda i kraft den 1 januari 1993. Det omfattar en stor mängd föreskrifter, som motsvarar de viktigaste föreskrifterna i EG:s stiftelseurkund, Romfördraget.

I artikel 7 i Romfördraget ingår bland annat en föreskrift, som inom avtalets tillämpningsområde förbjuder diskriminering som baserar sig på nationalitet. Motsvarande föreskrift har även intagits i artikel 4 i EES-avtalet. Enligt artikel 6 i EES-avtalet tolkas föreskrifter som till innehållet motsvarar föreskrifterna i Romfördraget, när de skall efterföljas och tillämpas, i enlighet med de beslut som fattats i EG-domstolen innan avtalet undertecknas.

De fyra friheterna enligt Romfördraget är centrala i den europeiska integrationen. De är fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital. Man har ansett att nationella stödformer för kultur särskilt kan beröra rörligheten för tjänster och personer.

### 1.1.2. Utvecklingen inom EG

EG-kommissionen framlade den 24 januari

1991 för EG-rådet ett förslag till direktiv (COM(90) 586 slutlig — SYN 319), som gäller uthyrnings- och utlåningsrättigheter och upphovsrätten närstående rättigheter. Förslaget förpliktar EG:s medlemsstater att i sin lagstiftning bevilja upphovsmän och innehavare av upphovsrätten närstående rättigheter rätt att tillåta eller förbjuda uthyrning eller utlåning av sina verk eller prestationer. Förslaget omfattar också avgiftsfri biblioteksutlåning: allmänna bibliotek, forskningsbibliotek, specialbibliotek, biblioteken i skolor, kyrkor osv.

Denna rätt bör beviljas upphovsmän, utövande konstnärer och producenter av både fonogram och filmer. Trots att dessa rättsinnehavare skulle överlåta sina rättigheter till uthyrning eller utlåning, kan de inte avstå från sin rätt till ersättning.

I förslaget har staten givits möjlighet att på kulturella eller andra grunder avstå från att bevilja en eller flera innehavargrupper utslutande rätt att bestämma om utlåning enligt upphovsrätten. Härvid bör emellertid upphovsmännen få rätt till ersättning. Dessa arrangemang måste även överensstämma med gemenskapsrätten. Speciellt måste artikel 7 i Romfördraget, som förbjuder diskriminering på basis av nationalitet, iaktas.

Förslaget till direktiv omfattar således regional biblioteksersättning. EG-rådet intog en gemensam ståndpunkt den 18 juni 1992 om direktivförslaget. Till förslaget fogades en bestämmelse enligt vilken en medlemsstat har frihet att bestämma om ersättningens storlek med hänsyn till sina kulturpolitiska mål. Det är troligt att förslaget godtas under hösten 1992.

Vid överläggningar mellan EFTA:s och EG:s sakkunniga på immateriell rätt har företrädare för EFTA kritiserat förslaget och föreslagit att utlåning helt och hållet skulle lämnas utanför regleringen inom gemenskapen.

Genom Maastricht-avtalet fogades i december 1991 till avtalet om upprättande av EG en artikel som gäller kultur. Enligt den nya 128 artikeln bidrar gemenskaperna till att främja kultur och samtidigt respekterar de nationell och regional pluralism. Enligt punkt 5 i artikeln skall rådet fatta beslut om stödåtgärder i enlighet med artikel 189 b. Rådet kan dock inte fatta beslut om harmonisering av lagar och föreskrifter. EG harmoniserar således inte regleringen av kulturen.

## 1.2. Lagstiftningen i vissa andra länder

*Danmark.* Bibliotekersättningen i Danmark ändrades genom en lag som trädde i kraft den 1 januari 1992 (Lov nr. 354 af 6 juni 1991) så att författares rätt till ersättning inte mera är bunden till nationalitet utan till att publiceringen sker på danska.

*Norge.* Den norska lagstiftningen om bibliotekersättning ger enligt en utvärdering i Norge inte någon preferens åt norska författare på bekostnad av utlänningar. I Norge har man för avsikt att genom förordning klargöra kriteriet för utdelning av ersättningen. För författare torde förutsättningen för att de skall få ersättning bli att författaren skriver på norska eller samiska och att böckerna har utgivits i Norge. Översättarna får ersättning om översättningen har gjorts till norska.

*Sverige.* De stadganden som gäller bibliotekersättningsystemet i Sverige ingår i förordningen om Sveriges författarfond 1962:652. Rätt till bibliotekersättning ur författarfonden har enligt förordningen författare som är svenska medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. På samma villkor kan ersättning också utgå till översättare av litterärt verk till svenska. Kriterierna i fråga om medborgarskap och bosättningsort är således alternativa förutsättningar för att rätt till ersättning skall uppstå. Några projekt med att förnya lagstiftningen i anslutning till grunderna för beviljande av bibliotekersättningar är inte aktuella i Sverige.

## 1.3. Föreslagna ändringar

Stadgandet i lagens 1 § om stipendier och understöd till inhemska författare och översättare omfattar inte någon direkt hänvisning till nationalitet. Det omfattar en indirekt hänvisning till upphovsmän som är verksamma inom finländsk kultur och livsstil.

När EES-avtalet träder i kraft får medborgarskap inte vara någon gallringsgrund i de länder som hör till samarbetsområdet utan alla medborgare i EES-länderna skall ha samma ställning även i fråga om det kulturpolitiska stödet. Det är möjligt att villkoret att förmånstagaren måste vara inhemsk medborgare i vissa fall leder till en bedömning som baserar sig på förmånstagarens nationalitet.

Villkoret att mottagaren är inhemsk är inte

avsett att i avgörande grad eller huvudsakligen grunda sig på nationalitet.

Den centrala motiveringen till detta förslag är att revidera lagen så att den överensstämmer med EES-avtalet.

Lagen om bibliotekersättningar är en viktig kulturpolitisk institution. Statens kulturpolitiska åtgärder bör på ett meningsfullt sätt kunna rikta sig till den verksamhet som sker inom staten och dess betydelsefulla kulturpolitiska influensområde.

Det främsta, viktigaste och mest objektiva kulturpolitiska kriteriet när det gäller stipendier till författare och översättare hänger samman med språket. Språken i Finland är finska, svenska och samiska.

Det andra kulturpolitiskt viktiga kriteriet kan hänga samman med att vara bosatt eller verksam i Finland, dvs. med sättet på vilket mottagaren påverkar Finlands kulturella utveckling.

Det föreslås att grunderna för att stipendierna och understöd delas ut revideras så att grunden är det språk på vilket författaren har skrivit sitt verk eller översättaren har översatt ett verk. Sådana författare och översättare som skriver på finska, svenska eller samiska skall kunna få stipendier och understöd.

En ytterligare förutsättning är att mottagaren av ett stipendium eller understöd bör varaktigt vara eller ha varit bosatt i Finland. Varaktigt bosatt i Finland anses en sådan person vara som är skattskyldig i Finland.

Enligt den föreslagna lagen kunde mottagaren av ett stipendium i form av bibliotekersättning vara utländsk medborgare som skriver på något av språken i Finland. Mottagare kunde även vara en finländsk författare eller översättare som har flyttat utomlands.

Särskilt kommer man att överväga behovet av stöd bland de invandrare som skriver på något annat språk än språken i Finland. Detta hänger samman med den mera allmänna frågan om minoritetskulturers ställning.

Förslagen ingår i ett nytt 3 mom. i 1 §. Vidare föreslås att i uttrycket "åt inhemska författare och översättare" stryks ordet "inhemska".

Författare och översättare har ingen subjektiv rätt att yrka på ett stipendium eller understöd på grund av att deras verk finns tillgängliga på bibliotek. I fråga om denna princip föreslås inga ändringar.

Förslaget begränsar sig till de ändringar som betingas av artikel 4 i EES-avtalet.

I förslaget tas inte hänsyn till det förslag till direktiv om uthyrnings- och utlåningsrättigheter som för närvarande behandlas av EG:s organ. Om rådet utfärdar ett direktiv och det blir en del av den reglering som binder Finland i EES-avtalet eller om Finland eventuellt blir medlem i EG, bör behovet av ändringar i lagstiftningen granskas på nytt.

## 2. Propositionens organisatoriska och ekonomiska verkningar

Propositionen har inga organisatoriska verk-

ningar på utdelningen av stipendier och understöd, inte heller på de anslag i statsbudgeten som används för detta ändamål.

## 3. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft vid en tidpunkt som stadgas genom förordning. Avsikten är att lagen skall träda i kraft samtidigt som avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

# Lag

## om ändring av 1 § lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 1 § 1 mom. lagen den 3 maj 1961 om vissa stipendier och understöd åt författare (236/61), sådant det lyder i lag av den 22 december 1983 (1080/83), samt fogas till 1 §, sådan den lyder i nämnda lag av den 22 december 1983, ett nytt 3 mom. som följer:

### 1 §

Av statens medel utdelas årligen till författare och översättare, på grund av att böcker som de författat eller översatt tillhandahålls avgiftsfritt på allmänna bibliotek, stipendier och understöd vilkas totalbelopp utgör 10 procent av det belopp som under det föregående året använts för litteratur som anskaffats till allmänna bibliotek som upprätthålls av kommunerna.

Stipendier och understöd kan med stöd av denna lag beviljas författare och översättare som skriver på finska, svenska eller samiska och som varaktigt är eller har varit bosatta i Finland.

Denna lag träder i kraft vid en tidpunkt som fastställs genom förordning.

Helsingfors den 9 oktober 1992

Republikens President

MAUNO KOIVISTO

Undervisningsminister Riitta Uosukainen

## Lag

### om ändring av 1 § lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare

I enlighet med riksdagens beslut  
ändras 1 § 1 mom. lagen den 3 maj 1961 om vissa stipendier och understöd åt författare (236/61), sådant det lyder i lag av den 22 december 1983 (1080/83), samt  
fogas till 1 §, sådan den lyder i nämnda lag av den 22 december 1983, ett nytt 3 mom. som följer:

#### Gällande lydelse

##### 1 §

Av statens medel utdelas årligen till *inhemska* författare och översättare, på grund av att böcker som de författat eller översatt tillhandahålls avgiftsfritt på allmänna bibliotek, stipendier och understöd vilkas totalbelopp utgör 10 procent av det belopp som under det föregående året använts för litteratur, som anskaffats till allmänna bibliotek som upprätthålls av kommunerna.

#### Föreslagen lydelse

##### 1 §

Av statens medel utdelas årligen till författare och översättare, på grund av att böcker som de författat eller översatt tillhandahålls avgiftsfritt på allmänna bibliotek, stipendier och understöd vilkas totalbelopp utgör 10 procent av det belopp som under det föregående året använts för litteratur som anskaffats till allmänna bibliotek som upprätthålls av kommunerna.

*Stipendier och understöd kan med stöd av denna lag beviljas författare och översättare som skriver på finska, svenska eller samiska och som varaktigt är eller har varit bosatta i Finland.*

*Denna lag träder i kraft vid en tidpunkt som fastställs genom förordning.*

